Ionel POPA

Şcoala Naţională de Gaz Metan, Mediaş
National School of Gas Engineering, Medias

De la cronică la eseu

From chronicle to essay

Starting from the non-philosophical works (correspondence, interviews,"the note-books") Constantin Cublesan turns his essay *From Cioran's Attic-room* into a biographic poem of the XXth century "sceptic on duty" (Gabriel Liiceanu). The 13 chapters of the essay gradually reveal the psychological, intellectual, moral and spiritual portrait of *the thinker from the attic-room* – an extremely expressive phrase, full of meaning. In this approach, the critic starts from the idea that the non-philosophical works, the privat ones, facilitates the direct, "nude" comprehension of Cioran's identity both as a person and a philosopher, with this tragic consciousness, tortured by *insomnia*. Some major ideas of the essay: Cioran is the descendent (in spirit and style) of the French moralist from the XVII and XVIII century; Cioran's anthology of the portrait (*The Authology of the portrait from Saint Simon to Tocqueville*) is an attempt to self-defining; the critic re-builds the psychologic, intellectual and spiritual complex which generated Cioran's psilosophy.

Keywords: philosophy, Romanian philosophy, anthology of the portrait, Emil Cioran, Gabriel Liiceanu

Institution's address: str. Metanului, nr. 1, 551063, Mediaş, Jud. Sibiu, România, tel.: +40-269 845 876, fax: +40-269 833 900, e-mail: *sng_mediasyahoo.com*

Personal e-mail: *ionel.i.popa@gmail.com*

În mijlocul Parisului – centrul spiritual al lumii, undeva într-o mansardă modestă, departe şi totuşi aproape de Dumnezeu ca şi de oameni trăieşte [a trăit], aproape anonim Gânditorul Cioran, scepticul de serviciu al secolului său, cum l-a numit atât de plastic şi de inspirat Gabriel Liiceanu, într-o aparentă lâncezeală, în răspăr cu universul, asumându-şi rolul oracular al unui filosof atipic – fără sistem filosofic – de a avertiza omenirea asupra ceea ce i se întâmplă, ce i s-a întâmplat şi poate să i se întâmple de aici înainte. Despre *omul* cu chipul acestui filosof scrie Constantin Cubleşan în *Din mansarda lui Cioran*, Ed EuroPress Grupp, 2007.

Bibliografia cioraniană românească este destul de bogată, dar din păcate prea inegală valoric. Cartea dlui Cubleşan e una aparte. Nu este o exegeză asupra operei, ci *biografia spirituală*, morală, psihologică a gânditorului sceptic, scrisă cu obiectivitate, dar pe un ton aparte. Acest ton nu vine dintr-un subiectivism scăpat de sub controlul raţiunii, ci din poziţia polemică faţă de anumiţi pretinşi exegeţi ai lui Cioran, trăitori pe malurile Senei sau nu.

Excelentă idee [şi realizarea ei, la fel] de a trasa portretul intelectual, spiritual, moral, psihologic al *omului* Cioran folosind opera nefilosofică a acestuia [corespondenţă, interviuri, caiete de note]. Autorul *poemului biografic* porneşte de la premisa că şi opera nefilosofică, privată, facilitează, uneori mai bine şi mai accesibil decât cea filosofică apropierea mai directă, nudă de identitatea omului şi filosofului Cioran cu o conştiinţă tragică şi cu un suflet torturat de „insomnii". De la început ţinem să facem o remarcă asupra titlului. Acesta are o dublă deschidere metaforică: pe de o parte, în sensul că Cioran priveşte lumea de *sus*, dând impresia de detaşare, iar pe de altă parte, *mansarda* sugerează ceva decăzut, degradat, o promiscuitate, deci ceva ce arată că fiinţa umană are tendinţa de a ascunde şi de a nega. Or, filosoful româno-francez tocmai această lume o pune în faţa omului drept oglindă.

Cele 13 capitole ale eseului sunt mici speech-uri pe marginea marilor *moduri* ale devenirii omului şi filosofului Emil Cioran. Fără exagerare, cartea se citeşte cu o adevărată plăcere furnizandu-ţi deopotrivă bucurie spirituală şi bucurie informaţională. De aceea nu vom insista pe conţinutul capitolelor pentru a nu frustra cititorul de plăcerea lecturii, de plăcerea *descoperirii* personale. Prin urmare ne vom mărgini la câteva observaţii asupra unor capitole pentru a atenţiona asupra semnificaţiei şi importanţei conţinutului lor.

Cioran e un urmaş şi un continuator [în spirit şi în limbă] a moraliştilor francezi din sec al XVII şi XVIII. Tocmai acest adevăr îl argumentează dl profesor Cubleşan. Dar ce are Cioran comun cu moraliştii francezi? Răspunsul este următorul: exprimarea

aforistică, preferinţa pentru portretistică, exprimarea elegantă şi subtilă, preferinţa pentru teme morale, psihologice şi de gândire. Această afinitate a lui Cioran faţă de moraliştii francezi se datorează şi structurii intime a fiinţei sale psihologice şi intelectuale. Volumul *Antologia portretului de la Saint-Simon la Tacqnevile* este o dovadă irefutabilă. Antologia, arată autorul eseului este o încercare de autodefinire, de autoregăsire prin raportare la metode ilustre. Microeseul *Lipsit de voinţă sau orgolii* pune în evidenţă autenticitatea (sinceritatea) vorbelor şi a atitudinilor lui Cioran. În *epistolicul* lui Cioran cu membrii familiei rămaşi în ţară (cu fratele Aurel), cu prietenii descoperim un Cioran sincer, fără morgă. Parcurgând aceste scrisori te convingi de adevărul afirmat de filosof: „Scrisoarea este un eveniment major al singurătăţii". Semnificativ şi important considerăm a fi şi capitolul *Anticipând culmile disperării*. Pornind de la mărturisirile epistolare, într-o formă sintetică, e refăcută starea psihologică, morală şi intelectuală a lui Cioran [dar şi a momentului istoric] premergătoare redactării şi publicării primei cărţi: *Pe culmile disperării*. Sunt surprinse primele „simptome" ale viitorului *sistem* de gândire; din corespondenţa cu Bucur Tincu aflat la Cluj, criticul extrage fraze semnificative din care rezultă că răşinăreanul Cioran nu putea îmbrăţişa decât filosofia existenţionalistă şi anume aceea care vine de la Pascal şi Kierkegaard. Din corespondenţa amintită descoperim „rostul filosofiei", „al denunţului său atât de violent din *Pe culmile disperării*".

În 1937 Cioran părăseşte ţara (în vederea studiilor) şi nu se mai întoarce, renunţând la limba maternă, la limba română – limba paternă! - şi va scrie numai în limba franceză – limba după mamă!. Cu toate urmările benefice dar şi dramatice pentru omul şi filosoful român deoarece *substratul* şi *adstratul* în coliziunea lor provoacă o permanentă tensiune. Tocmai această tensiune interioară, aproape subconştientă, printr-un proces de *personanţă* generează mărturisirea din *Ţara mea* (*Mon Pays*), text tipărit doar în 1995. E un text tulburător prin autenticitatea confesiunii: „[...] s-a întâmplat să fac o pasiune pentru ţara mea; o pasiune disperată agresivă, din care nu există scăpare şi care m-a hărţuit ani de-a rândul". *Ţara mea* e o adevărată spovedanie. „Ura disperată de ţară vine din constatarea, mărturiseşte filosoful, că „mă trag dintr-o ţară unde nu s-a făcut, ci doar s-a îndurat istorie [...]". În capitolul *Remuşcări, ispăşiri, exorcizare* autorul eseului, pornind de la mărturi ale lui Cioran reface criza din epoca tinereţii care şi-a lăsat amprenta pe întreaga biografie şi operă. Acest capitol întreţine interesul lecturii şi prin faptul că autorul eseului biografic aduce în discuţie, căutând explicaţii, ieşirea polemică a lui Blaga împotriva lui Cioran, cu ocazia publicării cărţii *Tentaţia de a exista – La tentation d'existe*, 1956. Criticul şi istoricul Constantin Cubleşan sublinieză câteva aspecte importante referitoare la modul în care Cioran reacţionează la prezentarea lui în lucrările de istorie a filosofiei româneşti. Capitolul respectiv conţine informaţii ce ar trebui cunoscute de cei care abordează polemica lui Blaga, la modul general, cât şi reacţiile lui Cioran, în caz particular, expuse ca spovedanie în *Mon pays* şi în istoria publicării textului respectiv. Din păcate, după părerea noastră, Constantin Cubleşan nu duce până la capăt demersul explicativ, rămânând la consemnarea documentelor. De aceea ne permitem aici o mică paranteză. Mai întâi cum a ajuns Blaga să scrie pamfletul anti Cioran? Un posibil răspuns ar fi următorul: dacă în detaliu şi în concret atitudinea anticioraniană nu rezistă, totuşi ieşirea polemică a filosofului de la Lancrăm poate avea două explicaţii diferite, dar care se conjugă. Una ar fi conjunctura istorico-politică şi de existenţă a lui Blaga, devenită pentru el o adevărată angoasă; a doua ţine de profunzimea filosofiei lui Blaga în care corolarul este ideea – convingerea absolută – că omul e *sortit creaţiei*. Or, întreaga operă filosofică a lui Cioran numai pe o astfel de idee nu se fundamentează [probabil că el nu o neagă, dar nici nu o bagă în seamă!]. Acest adevăr era clar pentru Blaga şi prin urmare nu-l putea accepta.

Printre altele capitolul respectiv strânge la un loc, din scrisul privat al lui Cioran, mărturisirile prin care acesta nu numai că explică aderarea lui la extrema dreaptă, dar şi dezicerea sa în toţi anii de la stabilirea în străinătate.

Imaginea omului Cioran este completată şi adâncită cu noi aspecte „scoase" din volumul *Convorbiri cu Cioran*, Ed Humanitas, 1993 [cap *Eliberarea prin cuvinte*]. Demersul se continuă în *Opera – o biografie mascată*; *Întâiul sau ultimul în cetate*, *Cântecul morţii*.

Exilul cioranian face obiectul capitolelor: *Mănăstirea, sinuciderea şi dezmăţul* şi *Un «sihastru» la Paris*.

Constantin Cubleşan reconstituie bildungsromanul cioranian. Pornind de la textul „privat" autorul eseului caută complexul moral, afectiv şi intelectual care a generat atitudinile, comportamentul omului şi opera filosofului Cioran. Autorul studiului reface drama detaşării care „s-a mistuit, l-a tulburat şi l-a provocat continuu" pe filosoful de la mansardă.

Cartea dlui profesor Cubleşan scoate la iveală marea temă a epistolarului cioranian: *Acasă* şi *Străinătatea*.

O primă concluzie: scrisorile, interviurile, notele, adică scrierile private – „caietele", ca problematică, psihologie, gândire, scriitură nu sunt mai prejos decât operele filosofice – adică opera publică, tipărită. A doua concluzie: dl Cubleşan realizează un *portret vivant* al lui Emil Cioran. A treia concluzie: *Din mansarda lui Cioran* e un poem biografic.

Şi în fine câteva remarci în legătură cu scriitura dlui Cubleşan. De remarcat ştiinţa decupajului citatului capabil să fie argumentat. Autorul eseului foloseşte cu dexteritate tehnica colajului asociindu-i comentariul. De asemenea pornind de la exemplele existenţiale concrete ne conduce spre înţelegerea paradoxurilor cioraniene.